

Nr 107

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vidgad vuxenutbildning; given Stockholms slott den 2 mars 1962.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Ragnar Edenman

Propositionens huvudsakliga innehåll

I anslutning till betänkandet »Vidgad vuxenutbildning på gymnasiestadiet» (SOU 1962: 5) framlägges förslag om utbyggnad av vuxenläroverket i Norrköping med tekniska och merkantila gymnasielinjer samt om upprättande av ett på liknande sätt organiserat vuxenläroverk i Härnösand. Det förutsättes att i detta sammanhang formerna för avläggande av merkantil privatistexamen utformas i huvudsaklig överensstämmelse med vad som gäller vid de båda andra gymnasie typerna. Vidare framlägges förslag till särskilda grunder för studiehjälp åt vuxenstuderande. De kostnader, som för budgetåret 1962/63 beräknas följa av de framlagda förslagen, uppgår till 795 000 kr. Huvuddelen härav avser driften av vuxenläroverk, för vilket ändamål medel preliminärt beräknats i statsverkspropositionen under vederbörliga anslag.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 2 mars 1962.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anför chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Edenman, följande.

Vid anmälan i årets statsverksproposition (åttonde huvudtiteln, punkten 124) av anslaget Allmänna läroverken: Avlöningar meddelade jag, att studiesociala utredningen avsåg att inom kort framlägga förslag om åtgärder till förbättrande av utbildningsmöjligheterna för vuxna genom, bl. a., utbyggnad av vuxenläroverket i Norrköping och upprättande av ett nytt vuxenläroverk i Norrland. Jag förklarade min avsikt vara att senare föreslå Kungl. Maj:t, att proposition i ämnet förelades 1962 års riksdag, och förordade, att i avvaktan härpå medel beräknades för ändamålet.

Utredningens betänkande framlades kort därefter och har sedan remissbehandlats i de delar, som jag ansett böra bli föremål för proposition till årets riksdag, nämligen förslagen om utbyggnad av vuxenläroverksorganisationen samt förbättrad studiehjälp åt vuxna studerande.

Sedan beredningen av dessa frågor numera avslutats, anhåller jag att få närmare redogöra för desamma.

I. Inledning

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallade chefen för ecklesiastikdepartementet den 24 oktober 1959 för utredning rörande studiesociala åtgärder på den högre utbildningens område m. m. såsom sakkunniga ledamoten av riksdagens första kammare Olof Palme, sekreteraren i 1955 års universitetsutredning Håkan Berg, dåvarande ordföranden i Sveriges förenade studentkårer, filosofie licentiaten Lennart Bodström, ledamoten av garantilänenämnden Hans Håkansson, ordföranden i Svenska träindustriarbetarförbundet Yngve Persson, sekreteraren i Tjänstemännens centralorganisation, numera byråchefen Per-Erik Rönquist samt direktören i Sveriges akademikers centralorganisation Bertil Östergren. Åt Palme uppdrogs att såsom ordförande leda de sakkunnigas arbete.

De sakkunniga, som antagit benämningen *studiesociala utredningen*, har den 8 januari 1962 avlämnat betänkandet »Vidgad vuxenutbildning på gymnasie-

stadiet» (SOU 1962: 5). Betänkandet har utarbetats av en särskild delegation inom utredningen, kallad *vuxenutbildningsdelegationen*. Häröver har *infordrade utlåtanden* avgivits av statskontoret, riksrevisionsverket, skolöverstyrelsen efter hörande av rektor för läroverket för vuxna och rektor för statens kompletteringsgymnasium, överstyrelsen för yrkesutbildning efter hörande av rektorerna för de högre tekniska läroverken i Norrköping och Härnösand samt handelsgymnasierna i Norrköping och Sundsvall, arbetsmarknadsstyrelsen, studiehjälpsnämnden och gymnasieutredningen. Härjämte har *yttranden* avgivits av Svenska stadsförbundet, Svenska landskommunernas förbund, stadsfullmäktige i Göteborg, Norrköping och Härnösand, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Sveriges industriförbund, Svenska byggnadsindustriförbundet, Arbetarnas bildningsförbund (ABF), Tjänstemännens bildningsverksamhet, Studieförbundet Medborgarskolan, Folkuniversitetet, Högers kvinnoförbund, Svenska landsbygdens kvinnoförbund, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund, Högers ungdomsförbund, Svenska landsbygdens ungdomsförbund, Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund, Brevskolan, Hermods korrespondensinstitut, Nordiska korrespondensinstitutet samt Sveriges förenade studentkårer. Slutligen har Östersunds stad och Norrlandsförbundet, var för sig, inkommit med skrifter.

II. Utredningens synpunkter och förslag

1. Nuvarande utbildningsvägar för vuxna m. m.

I betänkandets två inledande kapitel redovisas vilka utbildningsmöjligheter på gymnasienivå, som i dagens läge står öppna för vuxna personer, samt vissa uppgifter om elevantal och elevsammansättning vid läroanstalterna för vuxenutbildning. Därjämte ges en översikt över i vilken utsträckning avgifter upptages för utbildningen samt över utformningen av den studiehjälp, som utgår till dem som i vuxen ålder underkastar sig gymnasieutbildning.

De olika utbildningsvägarna för vuxna indelas i betänkandet i fyra grupper, bl. a. med hänsyn till vilken undervisningsmetod som tillämpas men också med hänsyn till vilken tid på dygnet undervisningen äger rum. En sammanfattande översikt ges i följande tablå.

I betänkandet redogöres härefter kortfattat för de skilda utbildningsvägarna. Delegationen meddelar härvid följande uppgifter om läroverket för vuxna i Norrköping.

I 1946 års skolkommissions betänkande föreslogs inrättande av ett fåtal gymnasier för vuxna (SOU 1948: 27). I proposition 70 till 1950 års riksdag förordade Kungl. Maj:t kommissionens förslag och gav den 6 oktober samma år skolöverstyrelsen i uppdrag att utreda frågan. I ett betänkande den 14 januari 1952 framlade överstyrelsen förslag om inrättande av ett läroverk för vuxna, omfattande såväl realskola som gymnasium. I proposition nr 158 till 1953 års riksdag föreslog dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet inrättande av ett

Utbildningsvägar för vuxna

Gymnasieform	Skolor med muntlig undervisning på dagtid	Skolor med muntlig undervisning på kvällstid		Skolor med kombinerad muntlig undervisning och självstudier	Brevskoleundervisning
		Parallellundervisning	Koncentrationsundervisning		
Allmänbildande	1. Allmänna gymnasier (inkl. Försvarets läroverk) 2. Statsunderstödda läroverk (inkl. Hvilans specialgymnasium, Fjellstedtska skolan) 3. Statens kompletteringsgymnasium 4. Privata läroverk (bl. a. Enskilda gymnasiet)	1. Statens aftonskola 2. Statsunderstödda aftonskolor (bl. a. Örebro aftonskola) 3. Ej statsunderstödda aftonskolor (bl. a. Malmö aftonskola)	1. Statens kompletteringsgymnasium 2. Kvällsgymnasier	1. Läroverket för vuxna i Norrköping 2. Vissa kvällsgymnasier	Brevskolor (bl. a. Brevskolan, Hermods, NKI)
Teknisk	Högre tekniska läroverk	Fackskolor vid tekniska läroverk	Kvällsgymnasier	Vissa kvällsgymnasier	Brevskolor
Merkantil	Handelsgymnasier	4-årig kurs vid handelsgymnasium	Kvällsgymnasier		Brevskolor

sådant läroverk på ort som senare skulle bestämmas av Kungl. Maj:t. Undervisningen vid läroverket, som förlades till Norrköping, påbörjades höstterminen 1956. Stadga för läroverket utfärdades den 7 juni 1956 (SFS 398/1956 med ändring 317/1961).

För inträde till realskolan gäller att sökanden skall ha uppnått eller före utgången av det kalenderår, under vilket studierna påbörjas, uppnå 16 år samt ha avgångsbetyg från lägst folkskolans sjätte klass. För inträde till gymnasiet, som har latin- och reallinjer, är åldersgränsen lägst 20 år och de formella kraven avlagd realexamen med i genomsnitt minst Ba eller avgångsbetyg från högsta klass i kommunal flickskola (med vederbörliga kompletteringar) eller på annat sätt styrkta kunskaper. I regel intas dock endast elever, som efter avslutade folk- eller realskolestudier visat någon studieaktivitet.

Studiegången är organiserad som en kombination av muntlig undervisning i Norrköping och självstudier i hemorten. Under de senare förutsätts eleven ha förvärvsarbete. Studierna är beräknade att normalt omfatta en tid av fyra år såväl i realskolan som i gymnasiet. Realexamen synes dock kunna avläggas på kortare tid. Av de 66 elever som t. o. m. läsåret 1960/61 avlagt realexamen hade icke mindre än 53 gjort det på kortare tid än fyra år och för de 26 elever som avlagt studentexamen var motsvarande tal 11. Under studietiden är insprängda sex muntliga kurser om 4—8 veckor vardera. Tre av dessa är obligatoriska. Un-

dervisningen vid de muntliga kurserna sker på dagtid och ombesörjes främst av timlärare; under läsåret 1960/61 var sålunda endast två lärare förutom rektor fast anställda vid läroverket.

Som läroböcker används brevskolornas kurser. Brevskolan i Stockholm, Hermods korrespondensinstitut i Malmö och NKI-skolan i Stockholm är engagerade i fråga om kurser till realskolan; däremot endast de båda senare i fråga om gymnasiet, eftersom Brevskolan inte har några kurser för detta stadium. Under den tid eleverna skall bedriva självstudier på hemorten har de att inläsa vissa moment av kurserna och insända lösningar till instituten. Lösningarna rättas av instituten och återsändes till eleverna. Författningen stadgar visserligen, att rättningen av de kursavsnitt som motsvarar avslutningsklassen i realskolan och gymnasiet skall ombesörjas av läroverkets lärare (§ 6 mom. 3), men på grund av bristen på lärare och med hänsyn till de ökade kostnader, som skulle åsamkas statsverket, har rättningen ombesörjts av instituten. Genom att varje månad insända rapport redovisar eleverna till läroverket sina studieprestationer.

Läroverket för vuxna är ett högre allmänt läroverk och har således examinationsrätt. Vissa ämnen avslutas under andra muntliga kurser än den sista, varför ett slags delad examen kan sägas förekomma.

Undervisningen vid läroverket (inklusive material för självstudier) är helt kostnadsfri. Antalet elever utgjorde 1960/61 282 i realskolan och 138 i gymnasiet.

Delegationen har inhämtat uppgifter om studieresultat och avgångsorsakerna bland eleverna vid läroverket. Omkring 60 % har uppnått studiemålet, antingen genom att avlägga examen eller vinna inträde vid annan läroanstalt. Bland avgångsorsakerna kan främst nämnas befordran i arbetet (inmot 10 % av dem som lämnat läroverket), sjukdom (knappt 10 %), ej förutsättningar för studieformen (drygt 5 %) och att förvärvsarbetet lägger hinder i vägen (knappt 10 %).

Delegationen har sammanställt vissa uppgifter om eleverna vid vuxenskolorna. Härav framgår bl. a. att, med bortseende från dem som bedriver brevskolestudier, antalet elever vid allmänbildande skolor kan beräknas till ca 5 000, varav 4 000 vid kvällsskolor av olika slag. Vid merkantila gymnasier uppgår antalet till omkring 400 och vid tekniska skolor — främst tekniska fackskolor — till ca 1 600. I betänkandet återges uppgifter om åldersförhållanden, könsfördelning och civilstånd. Ett betydande antal av eleverna — vid vissa utbildningsanstalter mer än 40 % — är gifta och flertalet av dessa har försörjningsbörd. Delegationen konstaterar, att utbildningsanstalterna för vuxna rekryterar sina elever från de befolkningsgrupper, som i relativt ringa utsträckning är — och framför allt varit — företrädna vid skolorna för ungdom. Vid läroverket för vuxna i Norrköping härstammar således de studerande främst från tre befolkningsgrupper, nämligen arbetare, jordbrukare och gruppen övriga tjänstemän. Av betänkandets uppgifter framgår även att vuxenskolorna i allmänhet har en relativt snäv regional rekrytering. Detta är särskilt fallet vid kvällsgymnasierna. Läroverket för vuxna har ett förhållandevis starkt inslag av studerande från Östergötlands och Södermanlands län. Av det totala elevantalet vid läroverket 1959/60 hade en dryg tredjedel sin hemort i något av dessa båda län.

Av vissa enkäter, som delegationen haft tillgång till, framgår, att en relativt stor andel av de studerande — bl. a. vid vuxenläroverket — ej förvärvsarbetar. Inmot en tredjedel saknade arbete och ytterligare 10 % innehade deltidsarbete. Av dem som förvärvsarbetade planerade mer än hälften att — utom för ytter-

ligare muntlig kurs — söka erhålla ledigt under någon del av återstoden av läsåret. Enligt delegationens mening beror denna höga andel på att de studerande, som besvarade enkäten, skulle avlägga examen under läsåret.

Delegationen redovisar också den studiehjälp, som utgår till vuxna studerande, dels i form av befrielse från eller nedsättning av utbildningsavgifter, dels i form av bidrag för täckande av uppehållet under studietiden. Härav framgår bl. a. att de studerande vid läroverket för vuxna kan erhålla räntefria lån ur allmänna studielånefonden om högst 2 500 kr. per läsår (när särskilda skäl därtill föranleder ytterligare 1 000 kr.) samt, förutom lånet, stipendium om högst 960 kr. per läsår.

2. Behovet av vidgad vuxenutbildning

Delegationen konstaterar, att det under efterkrigstiden skett en snabb expansion av gymnasiernas kapacitet. Följande sammanställning belyser antalet elever i klass I i de olika gymnasiala skolformerna höstterminerna 1948, 1953, 1958 och 1960.

	1948	1953	1958	1960	
Allmänbildande gymnasium	5 949	9 229	14 561	19 487	
Tekniskt gymnasium	971	1 064	1 797	2 640	
Handelsgymnasium	732	1 123	1 413	1 698	
	Summa	7 652	11 416	17 771	23 825
Relativa antalet av motsvarande årskullar ¹	8,5	12,7	16,3	18,7	

Stegringen har varit mest utpräglad vid de allmänbildande gymnasierna; om elevantalet i första ring höstterminen 1948 sattes till 100, blir motsvarande tal höstterminen 1960 328 för de allmänbildande gymnasierna, 271 för de tekniska gymnasierna och 232 för handelsgymnasierna.

Denna expansion inom utbildningsväsendet speglar, säger delegationen, en starkt ökad efterfrågan på utbildning inom alla samhällsgrupper. Delegationen anför i anslutning härtill bl. a. följande.

Avgörande för denna ökade efterfrågan är naturligtvis den allmänna standardutvecklingen, som för exempelvis manliga industriarbetare medfört en reallönstegring med ca 80 % under perioden 1945—58. Förväntningar om en fortsatt dynamisk samhällsutveckling och den markerade knappheten på utbildad arbetskraft inom flertalet yrkesområden har utgjort en kraftig stimulans för utbildningsintresset. Efterfrågan på utbildning har ytterligare stimulerats av en vidgad geografisk spridning av utbildningsmöjligheterna — sedan den 1 juli 1946 har allmänt gymnasium inrättats på 39 orter, tekniskt gymnasium på 12 orter och handelsgymnasium på 16 orter — samt av den utbyggnad av studiehjälpen i olika former som ägt rum under efterkrigstiden.

Trots denna starka utbyggnad finns det enligt delegationens mening ett mycket betydande antal människor med goda men outnyttjade förutsättningar för

¹ ¼ av fyra årskullar (15—18-åringar).

gymnasieutbildning inom de åldersgrupper, som lämnade den traditionella skolåldern, innan gymnasieexpansionen satte in på allvar. Delegationen framhåller härom bl. a. följande.

Det finns säkerligen många människor i vårt samhälle som med viss bitterhet konstaterar att om de varit något yngre de självklart skulle ha kunnat få en utbildning, som inte stod till buds för dem när de var i skolåldern. De kan av ekonomiska skäl ha hindrats från att erhålla en utbildning som de haft intresse och fallenhet för. De kan — trots goda förutsättningar — ha avvisats på grund av platsbrist. Starka rättviseskäl kan anföras för åtgärder i syfte att i ett samhälle med stigande materiella resurser söka bereda dessa individer tillfälle till en utbildning, som av olika skäl förmenats dem i yngre år.

Den påtagliga brist på utbildad arbetskraft, som kännetecknar dagens samhälle, torde, framhållas i betänkandet, till icke obetydlig del få hävas genom vidgad utbildning inom de åldersgrupper, som redan är ute i förvärvslivet. Befolkningsutvecklingen medför nämligen, att rekryteringsunderlaget inom ungdomskullarna i absoluta tal under lång tid framöver kommer att sjunka.

Delegationen framhåller, att flera av de skäl, som talar för en skyndsam utbyggnad av vuxenutbildningen, på något längre sikt troligen kommer att få minskad aktualitet. Men även på längre sikt kommer vuxenutbildningen att få en växande betydelse. Skälen härtill utvecklas av delegationen med särskild hänsyn till de principer som är vägledande för skolreformen och arbetsmarknadspolitiken.

Man erinrar därvid om att friheten att välja utbildningsväg blir starkt beskuren, om eleven i uppkommande valsituationer står inför ett beslut, som ter sig definitivt och oåterkalleligt. För den enskilde måste det finnas möjligheter att genom ett förnyat val, efter grundskolan, ändra utbildningens inriktning. Skolsystemet bör organiseras på sådant sätt att det effektivt kan fånga upp även de människor, som, efter kortare eller längre tid i förvärvsarbete, vill fullfölja sin utbildning. Vuxenutbildningen blir därmed ett viktigt komplement till skolreformen.

Det förhållandet att det definitiva yrkesvalet i många fall sker relativt sent, stundom först efter 20-årsåldern, talar enligt delegationens mening för att efterfrågan på sådan vuxenutbildning kommer att bli betydande. I betänkandet erinras om en nyligen publicerad undersökning, avseende bl. a. yrkesinriktningen för en årsklass män (födda 1928) vid två skilda tidpunkter (åren 1949 och 1956). Något mer än 40 % av den undersökta årskullen hade under denna period helt ändrat yrkesinriktning, en fjärdedel hade annat men likartat yrke och endast en tredjedel ungefär samma yrke.

Den sena yrkesmognaden är, säger delegationen, bl. a. ett uttryck för att många människor får sitt intresse för utbildning väckt först några år efter skolåldern. De argument rörande det s. k. sociala handikappet, som skolberedningen anført till förmån bl. a. för en sen differentiering, kan därför med minst samma styrka anföras till stöd för en väl utbyggd vuxenundervisning.

I betänkandet erinras om att många ungdomar av olika skäl kommer att efter grundskolans slut omedelbart vilja gå ut i förvärvslivet och det framhålles, att det skulle vara djupt otillfredsställande, om de därmed förlorade möjligheten till en fortsatt utbildning, för vilken de har förutsättningar. Ur effektivitetssynpunkt synes vuxenutbildningen i många fall väl kunna mäta sig med den reguljära skolundervisningen, påpekar delegationen, som också framhåller, att vuxenlevens studier i allmänhet är klart målinriktade och att dessa elever ofta har praktisk erfarenhet inom det yrkesområde, där de vill fördjupa sig. Erfarenheter från utlandet anses visa, att människorna icke sällan blir bättre lämpade för t. ex. arbetsledande befattningar, om de har en mera ingående praktisk yrkeskunskap och bedrivit sin utbildning parallellt med förvärvsarbetet. Vuxenutbildningen bör, enligt delegationens mening, också i det svenska samhället kunna utgöra ett mycket rationellt inslag i utbildningsväsendet.

En vuxenutbildning på denna grundval säges ha nära samband med den moderna rörliga arbetsmarknadspolitiken. Delegationen utvecklar i detta sammanhang följande synpunkter.

Den starka betoningen av utbildning som ett led i arbetsmarknadspolitiken är ett uttryck för utbildningens alltmer betydelsefulla roll i produktionsutvecklingen. Denna produktiva verkan blir särskilt markerad inom områden, där bristen på arbetskraft med erforderlig yrkeskunnighet utgör den viktigaste flaskhalsen för fortsatta framsteg. Insikten har fördjupats om att det därvid inte räcker att bereda de uppväxande ungdomarna bättre utbildningsmöjligheter. Lika väsentligt är — framför allt i ett skede då ungdomskullarna minskar — att höja yrkesskickligheten hos de redan förvärvsarbetande.

Denna utbildning måste i betydande utsträckning äga rum ute i näringslivet, i nära anknytning till arbetsplatsen. Kravet på smidighet bör säkerligen även i fortsättningen tillgodoses genom tillfälligt anordnade kurser med preciserad inriktning. Men starka skäl talar för att i framtiden även det reguljära skolväsendet — på alla nivåer — mera aktivt medverkar i arbetsmarknadspolitiken. Detta förutsätter att det skapas möjligheter för de vuxna att, i för dem avpassade former, delta i utbildningen.

Det förtjänar i detta sammanhang att särskilt understrykas att, enligt långtidsutredningens beräkningar, hela tillväxten av arbetskraft under 1960-talets första hälft betingas av ökad yrkesverksamhet hos de gifta kvinnorna samt fortsatt immigration. Denna tillväxt av arbetskraft är en förutsättning för utredningens optimistiska kalkyl över produktionstillväxten. Utbudet av kvinnlig arbetskraft torde — även om en mångfald av faktorer här spelar in — i inte ringa grad bero på de tillfällen till utbildning, som erbjudes de gifta kvinnorna, liksom effektiviteten av deras insatser är avhängig av att de får lämplig yrkesutbildning.

Ur arbetsmarknadens synpunkt bör vidare tyngdpunkten i vuxenutbildningen förläggas till de områden där det föreligger särskild brist på arbetskraft. Bristen på ingenjörer och tekniker utgör t. ex. ett starkt motiv för att lägga speciell vikt vid fackgymnasiala studier, tekniska aftonskolor etc.

Men vuxenutbildningen bör självfallet inte endast betraktas som en väg till stegrad materiell produktion. För den enskilde innebär den en ökad handlingsfrihet. Den tekniska utvecklingen kommer att tvinga många människor att byta arbete och yrke. Den materiella utveckling som följer i dess spår bör sam-

tidigt kunna ge människorna en vidgad frihet till utbildning och yrkesval. Friheten att välja utbildning bör inte begränsas till en kort period i ungdomsåren. Den bör vara en återkommande möjlighet för alla dem som efter en tid i förvärvslivet kommit till klarare insikt om sina förutsättningar och intressen. Då måste samhället också ställa institutioner till förfogande där denna utbildning kan bedrivas och söka lätta de ekonomiska påfrestningar, som den för med sig.

Därmed vidgas friheten i studievelet för de unga till en frihet i arbetsvalet för de vuxna.

3. Reformbehoven på vuxenutbildningens område

I betänkandet diskuteras reformbehoven på vuxenutbildningens område. Delegationen erinrar därvid inledningsvis om den utbyggnad av vuxenutbildningen som ägt rum under senare hälften av 1950-talet. Denna utbyggnad har icke oväsentligt vidgat utbildningsmöjligheterna, framför allt för dem som siktar mot real- eller studentexamen. Genom beslut vid 1953 års riksdag tillkom läroverket för vuxna och statens kompletteringsgymnasium. På ett 25-tal orter i landet har inrättats allmänbildande kvällsgymnasier. På den fackgymnasiala sidan har utvecklingen inte gått lika snabbt. Först under senare år har kvällsgymnasier här uppstått. Det bör jämväl anmärkas, att den tekniska fackskolan under en längre tid haft ett i det närmaste konstant elevantal.

Delegationen anför vidare bl. a. följande.

De statliga initiativen till främjande av utbildning för vuxna hänför sig till en lång period och har gällt skilda utbildningsformer och utbildningsmål. De tekniska fackskolorna tillkom på förslag av 1907 års kommitté för den lägre tekniska undervisningens ordnande; statens aftonskola inrättades år 1938 som ett — ännu bestående — provisorium efter en inom skolöverstyrelsen företagen utredning; brevkolestipendierna tillkom år 1945 efter förslag av 1940 års skolutredning, läroverket för vuxna år 1953 efter förslag av skolkommissionen samt, slutligen, statens kompletteringsgymnasium samma år på förslag av utredningen om vidgat tillträde till högre studier.

Utbildningsmöjligheterna för vuxna är, som framhålles i betänkandet, koncentrerade till de största städerna och områdena däromkring. I Norrland har däremot de fåtaliga allmänbildande kvällsgymnasierna en mindre omfattande verksamhet och tekniska vuxenskolor saknas helt.

I fråga om studiehjälpen framhåller delegationen, att det måste betecknas som en synnerligen krävande uppgift att bedriva gymnasiestudier parallellt med förvärvsarbete. Den enskilde måste anslå en mycket stor del av fritiden för deltagande i undervisning och för självstudier. Påfrestningarna blir särskilt stora för det betydande antal av vuxnelevorna, som bildat familj. Många av eleverna känner — enligt vad företagna enkäter utvisar — ett behov att under vissa perioder ha ledigt från förvärvsarbetet för att odelat kunna ägna sig åt studierna. Vid vissa utbildningsvägar är ledighet från anställningen nödvändig för ett fullföljande av studierna; vid läroverket för vuxna ingår således tre av de muntliga kurserna som ett obligatoriskt led i undervisningen. Beträffande frågan om möjligheten för den anställde att erhålla ledigt från arbetet framhåller delegationen följande.

Bristen på arbetskraft torde vara det viktigaste skälet för arbetsgivarnas tveksamhet när det gäller att ge anställda ledighet för utbildning. De mest yrkesskickliga arbetarna och tjänstemännen torde ofta ha svårast att erhålla ledighet. Många gånger är det emellertid just dessa som efterfrågar vidareutbildning. En annan orsak till en negativ inställning från arbetsgivarnas sida kan vara att prestationsförmågan i den ordinarie anställningen kan komma att nedsättas genom studier parallellt med förvärvsarbete.

Samtidigt finns det emellertid många företag som har en klart positiv syn på de anställdas önskan att skaffa sig ytterligare utbildning och som på olika sätt söker underlätta deras studier. Uppenbart är att en generös inställning från både samhällets och de enskilda arbetsgivarnas sida, när det gäller att ge de anställda ledighet, är en avgörande förutsättning för en effektiv utbyggnad av vuxenutbildningen.

Vuxeneleverna synes vidare i många fall ha betydande svårigheter att finansiera sitt uppehälle under tjänstledighetsperioderna. Många av dessa elever är familjeförsörjare. Av det enkätmaterial, som delegationen haft tillgång till, framgår att de studerande endast i något enstaka undantagsfall kan påräkna någon ersättning från arbetsgivaren under sådan ledighet.

De belopp som utdelats i studiehjälp är ringa, framhålles vidare, om man jämför med såväl de summor som maximalt kan utgå i form av lån och stipendium som med de belopp som utbetalas vid de av överstyrelsen för yrkesutbildning anordnade omskolningskurserna för arbetslösa och partiellt arbetsföra. Vid läroverket för vuxna är studiehjälpen genomsnittligen omkring 1 000 kr. per år och studerande, medan maximibeloppet är inemot 3 500 kr. (i undantagsfall 4 500 kr.). Endast ca en tredjedel av de studerande erhåller för närvarande studiehjälp. Vid omskolningskurserna utgår för familjeförsörjare med ej förvärvsarbetande hustru och två barn, 550 kr. per månad jämte hyreskostnaden.

I det avsnitt, där delegationen drar upp riktlinjerna för sina förslag, beröres inledningsvis den avgränsning som delegationen gjort av sina arbetsuppgifter. Det framhålls, att den framtida uppläggnings av vuxenutbildningen givetvis i hög grad blir beroende av utformningen av de gymnasiala skolformerna över huvud. De av skolberedningen föreslagna fackskolorna kommer därvid in i bilden. Gymnasiutredningen torde i en senare fas av sitt utredningsarbete komma att behandla även vuxenutbildningen.

Behovet av en skyndsam utbyggnad av vuxenutbildningen på gymnasiestadiet är enligt delegationens mening så påtagligt, att vissa åtgärder redan nu synes böra vidtas. Dessa anses självfallet böra utformas så, att de ej försvårar den prövning av de långsiktiga problemen, som gymnasiutredningen har att företa. Delegationen har med hänsyn härtill inriktat sitt arbete på att framlägga förslag, vilka snabbt kan medföra en väsentlig förbättring av utbildningsmöjligheterna för vuxna. Av samma skäl har delegationen avstått från att mera ingående behandla en del i och för sig väsentliga problem på vuxenutbildningens område, såsom de tekniska fackskolornas framtid och statens aftonskolas ställning.

De förslag, som delegationen framlägger, har till syfte att i första hand förverkliga följande mål.

1. En väsentlig och skyndsam förstärkning av utbildningskapaciteten på gym-

nasiestadiet, särskilt en förstärkning av den merkantila och tekniska utbildningen.

2. En jämnare geografisk spridning av utbildningsmöjligheterna för vuxna, särskilt med hänsyn till Norrland.

3. En planmässig samordning av samhällets insatser på vuxenutbildningens område.

4. En avgiftsfri undervisning vid statsunderstödda läroanstalter för vuxenutbildning.

5. En förstärkning av samhällets insatser för studiehjälp till de vuxna eleverna.

Delegationen förordar en utbyggnad av gymnasieutbildningen för vuxna med vuxenläroverk och kvällsgymnasier. I betänkandet framhålles att dessa båda studieformer kompletterar varandra på ett utmärkt sätt: vuxenläroverk vänder sig i första hand till glesbygdsbefolkningen, kvällsgymnasierna betjänar i huvudsak större befolkningscentra.

Ur betänkandets avsnitt om vuxenläroverk torde här följande böra återges.

Karakteristiskt för läroverk för vuxna är dess kombination av muntlig undervisning och självstudier. Vid en utbyggnad av vuxenläroverksorganisationen bör man uppmärksamma dels behovet av fackgymnasial utbildning inom denna skolform, dels önskemålet om ytterligare ett vuxenläroverk i en annan del av landet.

Det nuvarande läroverket för vuxna i Norrköping har endast realskola och allmänbildande gymnasium. Något vuxenläroverk för fackgymnasiala studier har däremot ej inrättats. Tillkomsten av ett sådant skulle te sig naturligt med hänsyn till statsmakternas strävan inom skolväsendet för ungdom att stärka den fackgymnasiala utbildningen vid den fortsatta utbyggnaden av gymnasierna.

Även från andra synpunkter torde det vara angeläget att även vid vuxenläroverk meddela fackgymnasial utbildning. Det finns i Sverige ett relativt stort antal industriföretag belägna i mindre tätorter, som endast i undantagsfall ger underlag för ett kvällsgymnasium och där utbildningsmöjligheterna över huvud taget är begränsade. Det är sannolikt, att det just på sådana orter finns många människor som, i anslutning till sin yrkesverksamhet får intresse för fackgymnasial utbildning.

Det är självfallet möjligt att, såsom är vanligt inom skolväsendet i övrigt, upprätta separata skolor för varje gymnasieinriktning, liksom att förlägga dessa skolor till olika orter. Särskilda skäl talar emellertid för en nära samordning av utbildningen för vuxnelevorna. Sälunda är de uppgifter, som bl. a. består i att klarlägga omfattningen av elevernas kunskaper vid inträdet i läroverket och att handleda dem under deras studier av central betydelse vid denna skolform. Genom en samordning av de skilda utbildningslinjerna till en skola torde detta arbete av studierådgivande och kurativ art kunna väsentligt underlättas. Erfarenheterna från det hittillsvarande arbetet i Norrköping torde bättre kunna utnyttjas och det framtida pedagogiska nydaningsarbetet på vuxenutbildningens område främjas genom att det vid samma läroverk erbjuds möjligheter till såväl allmänbildande som fackgymnasial utbildning. Övergång från en utbildningslinje till en annan torde även härigenom kunna underlättas. Vidare kan man anta att vissa problem kommer att uppstå vid införandet av en ny form för den fackgymnasiala utbildningen. Det måste då bli av stort värde att kunna utnyttja en existerande organisation.

Delegationen föreslår därför, att läroverket för vuxna i Norrköping kompletteras med tekniska och merkantila linjer.

Vuxenläroverket i Norrköping har en markerat regional rekrytering; omkring en tredjedel av eleverna hör hemma i Östergötlands eller Södermanlands län. Avstånden spelar tydligen en stor roll för rekryteringen. I syfte att utvidga utbildningsmöjligheterna bör därför i dagens läge ytterligare ett vuxenläroverk inrättas.

Vid valet av förläggningssort för det nya vuxenläroverk, som delegationen anser böra tillkomma omedelbart, har delegationen diskuterat flera alternativ.

Det har ofta framhållits, att utbildningsmöjligheterna i Norrland icke varit helt jämbördiga med dem i landets övriga delar. Senast har skolöverstyrelsens glesbygdsutredning understrukt behovet av speciella utbildningsåtgärder i de nordliga delarna av riket. Även på vuxenutbildningens område är Norrland sämre tillgodosett än andra landsändar. Med undantag för den 4-åriga aftonkursen vid det kommunala handelsgymnasiet i Umeå finns det sålunda inga fackgymnasiala vuxenskolor norr om Borlänge.

Delegationen föreslår därför att ett nytt vuxenläroverk — med uppgift att meddela såväl allmänbildande som merkantil och teknisk utbildning — inrättas i Norrland och därvid förlägges till Härnösand.

Delegationen framhåller, att ett effektivt utnyttjande av utbildningsresurserna fordrar, att man från samhällets sida skapar tillfredsställande ekonomiska förutsättningar för den enskilde att kunna utnyttja dessa resurser. Ledighet från anställningen innebär nästan undantagslöst ett inkomstbortfall, vilket blir särskilt kännbart för den betydande grupp, som har försörjningsbörda. I fråga om behovet av ledighet framhålles att detta synes vara störst i studiernas slutskede. Delegationen anför härom i huvudsak följande.

I inledningen av studierna känner sig eleverna ofta osäkra om sina möjligheter efter i allmänhet många års bortavaro från skolmässig undervisning. De vill pröva sina förutsättningar för gymnasieutbildning utan att koppla av sitt ordinarie förvärvsarbete. När studierna framskrider ökar behovet av ledighet för att möjliggöra koncentration på studiearbetet.

Många av dem som bedriver studier vid kvällsgymnasier har endast ett begränsat studiemål i sikte, dvs. att avlägga prov i ett eller några ämnen. Behovet av ledighet är särskilt stort för de elever som har det mera vittsyftande studiemålet att avlägga en fullständig examen. Särskilt torde detta vara fallet i det skede av studierna, då kvällsgymnasieeleverna förbereder sig för slutproven.

Även andra skäl än de nu anförda talar för studiehjälpens insättande i studiernas slutfas. Studieprognosen för en vuxen elev är av flera skäl osäker. Antalet elever, som ej uppnår examen, är högt, beroende delvis på att många endast avsett att avlägga prov i vissa ämnen, men delvis också på att många av andra skäl avbryter studierna. Genom en studiehjälp i studiernas slutskede uppnår man, att hjälpen tilldelas dem som har ett mera krävande studiemål och som kan uppvisa goda studieresultat. Den kan därjämte komma att verka som en effektiv stimulans för eleverna.

Enligt delegationens mening bör därför en förbättring av studiehjälpen till vuxeneleverna i första hand inriktas på att bereda dem ekonomiska möjligheter till att någon tid, främst under studiernas slutskede, avstå från förvärvsarbete för att odelat kunna ägna sig åt studierna.

Delegationen diskuterar frågan om en studiehjälp med denna utformning kan förverkligas inom ramen för allmänna studiehjälpsreglementets bestämmelser om studielån och stipendier. Detta reglemente har, framhålles det, utformats efter det stödbehov, som föreligger för heltidsstuderande ungdom. Vuxeneleverna har i efterhand infogats i ett existerande system, varför bestämmelserna inte är utformade med hänsyn till deras speciella behov. Enligt delegationens mening är det knappast lämpligt — bl. a. med hänsyn till risken att ytterligare komplicera det system för studiehjälp som innefattas i studiehjälpsreglementet — att ändra nuvarande bestämmelser eller deras tillämpning enbart med hänsyn till vuxeneleverna.

Enligt delegationens mening bör man söka en sådan lösning av denna fråga, att bestämmelserna för andra kategorier studerande ej påverkas. Delegationen förordar, att detta sker genom att i allmänna studiehjälpsreglementet göres ett — enbart för vissa vuxenelever tillämpligt — tillägg, enligt vilket dessa, utöver nu gällande förmåner, kan få ett särskilt bidrag i form av ett stipendium under studiernas slutskede.

Delegationen framhåller, att det föreslagna stipendiet från vissa principiella synpunkter skiljer sig från den studiehjälp som utdelas till andra elevkategorier.

Vanligen utgår bidragen under hela studietiden eller — såsom vid universitet och högsolor — främst i början därav; i det senare fallet är syftet att bl. a. stimulera rekryteringen. Det studiesociala stödet måste emellertid utformas med hänsyn till studieformens särart, studerandegruppens sammansättning och det behov som föreligger. En stödform som anpassats efter vuxenelevernas särskilda situation kan självfallet ej verka prejudicerande på studiehjälpens utformning för andra elevkategorier.

Delegationen förordar slutligen, att det föreslagna särskilda stipendiet skall få försökskaraktär. Den framtida utformningen av studiehjälpen till vuxna, som bedriver gymnasiestudier, bör bli föremål för förnyad prövning i samband med gymnasieutredningens överväganden om vuxenutbildningen. Frågan bör också beaktas i samband med en eventuell allmän översyn av studiehjälpsreglementet.

4. Läroverk för vuxna

Som utgångspunkt för sina förslag om utbyggnad av läroverken för vuxna har delegationen haft läroverket för vuxna i Norrköping. Vissa förändringar har emellertid av delegationen bedömts som nödvändiga vid utformningen av en utbyggd organisation.

Delegationen föreslår, att utbildningen vid vuxenläroverken skall motsvara den som ges vid ett högre allmänt läroverks gymnasium, ett högre tekniskt läroverk samt ett handelsgymnasiums 3-åriga kurs. Under en relativt lång övergångstid föreslås att möjlighet även skall finnas för realskolestudier vid vuxenläroverk. I fråga om teknisk undervisning förordar delegationen, att sådan skall ges såväl på fackskole- som gymnasielinjer. Delegationen anser det naturligt, att man också vid denna speciella studieform ger de personer, som saknar de erforderliga förkunskaperna för inträde till gymnasiet eller har sådana kunskaper men ändå

vill välja en utbildning, som har ett mindre mått av allmänbildande inslag, möjlighet att bedriva studier vid fackskolelinjer. Vidare föreslås, att försöksvis skall organiseras en utbildning, motsvarande den som ges vid förberedande kurs för inträde till teknisk fackskola, främst med hänsyn till att dessa förberedande kurser inte ordnas på alla orter i landet men även därför att den enskilde skall ha möjlighet att få hela sin ingenjörsutbildning vid en och samma skola.

Inträdeskraven till vuxenläroverkens olika utbildningsgrenar bör vara i stort desamma som gäller för tillträde till motsvarande reguljära skolformer. En prövning av de sökandes studieförutsättningar föreslås intagningsnämnden skola göra. Denna, som nu består av rektor, en av skolöverstyrelsen och en av vuxenläroverkets kollegium utsedd ledamot, föreslås i framtiden få fyra ledamöter, rektor, biträdande rektor samt två av skolstyrelsen utsedda ledamöter, som äger förtrogenhet med studieformen.

Delegationen erinrar om att en viss minimiålder nu krävs för inträde i vuxenläroverkets realskola (16 år) och i dess gymnasium (20 år). Nu tillämpade krav föreslås gälla även för de merkantila och tekniska linjerna, dock att minimiåldern för inträde i den förberedande kursen sättes till 19 år.

Studietidens längd har av delegationen förutsatts bli fyra år vid de merkantila linjerna och de tekniska fackskolelinjerna samt fem år vid de tekniska gymnasie-linjerna. Ett års studier anser delegationen vara tillräckligt för den förberedande kursen. För allmänbildande linje räknas med en oförändrad studietid av fyra år.

I fråga om antalet *kurser med muntlig undervisning* och längden av dessa torde följande böra återges ur betänkandet.

Den muntliga undervisningen vid läroverket för vuxna i Norrköping motsvarar under en fyraårsperiod en sammanlagd studietid av ca 33 veckor vid realskolan och 35 veckor vid gymnasiet, fördelade på sex muntliga kurser om fyra till åtta veckors längd. För realskolan föreslår delegationen ingen förändring av antalet kurser. Vid läroverkets utvidgning till att omfatta även fackgymnasial utbildning är det nödvändigt att anpassa de olika muntliga kursernas förläggning under läsåret till varandra, bl. a. för att kunna utnyttja läroverkens lärarkrafter på ett rationellt sätt. De muntliga kurserna på gymnasiestadiet bör därför — såvitt möjligt är — börja och sluta vid samma tidpunkter. Delegationen förordar, att — utan att en förlängning av utbildningstiden sker — antalet muntliga kurser skall ökas till sju vid det allmänbildande gymnasiet. Även för handelsgymnasiet och fackskolan föreslår delegationen sju muntliga kurser. I kostnadsberäkningarna räknar delegationen med muntlig undervisning vid realskolan om 33 veckor, vid gymnasiets allmänbildande och merkantila linjer samt den tekniska fackskolan om 35 veckor. För de tekniska gymnasie-linjerna bör, på grund av att utbildningstiden föreslagits bli ett år längre än vid övriga gymnasieformer, den muntliga undervisningen omfatta åtta kurser; undervisningstiden beräknas till 40 veckor. För den förberedande kursen räknar delegationen med två muntliga kurser om vardera 5 veckor.

Intagningen av eleverna föreslås äga rum både höst- och vårtermin. Härigenom uppnås ett bättre utnyttjande av lärare och lokaler, något som är särskilt nödvändigt under utbyggnadsskedet.

Utbildningen vid vuxenläroverken skall, framhållas i betänkandet, ligga på samma nivå som vid motsvarande skolformer för ungdom. *Kursplanerna* skall därför självfallet vara desamma som vid dessa senare. För det nuvarande vuxenläroverkets del gäller att *tämplar* liksom även plan för självstudierna fastställas av skolöverstyrelsen efter förslag av läroverkets rektor. För de fackgymnasiala linjerna bör dessa planer fastställas av överstyrelsen för yrkesutbildning.

Arbetsveckan vid vuxenläroverken föreslås vara oförändrad eller 37 timmar.

Under större delen av sin studietid skall de studerande vid läroverken för vuxna bedriva *självstudier*. Som underlag härför har hittills utnyttjats av brevskolorna utgivna kurser. Delegationen rekommenderar att även annat för självstudier lämpligt material kommer till användning. I fråga om ersättning till instituten för inköpta kurser samt rättning av insända brevsvar bör i princip gälla samma regler som för vuxenläroverket, dvs. att skolan separat betalar dels för inköpt material, dels för rättning av insända brevsvar. Närmare överenskommelser härom torde liksom nu få träffas med korrespondensinstituten av vederbörande överstyrelse.

Läroverkens ledning skall ha att tillsammans med berörda lärare granska de olika brevkurserna. Då detta under utbyggnadsperioden kommer att innebära ett betydande arbete, vilket det kan vara svårt för de fast anställda lärarna att själva avklara, föreslår delegationen, att under budgetåren 1962/64 särskilda medel ställas till förfogande för arvodering av ej fast anställda lärare, som åtar sig sådan granskning. Arvodena föreslås bli fastställda av vederbörande överstyrelse efter förslag av rektor.

I fråga om *tillsynsmyndighet* för läroverken och därmed sammanhängande spörsmål framhåller delegationen följande.

En intim samverkan mellan skolöverstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning är nödvändig för att en effektiv organisation vid vuxenläroverken skall uppnås. Delegationen förordar, att petita tills vidare upprättas av skolöverstyrelsen i samråd med överstyrelsen för yrkesutbildning.

Vuxenläroverken bildar, som tidigare framhållits, organisatoriska enheter. De fast anställda lärarna skall, i den mån så befinnes önskvärt och möjligt, tjänstgöra på samtliga huvudutbildningsvägar. I fråga om förslag vid lärartillsättning, tjänstledighet för lärare etc. måste därför ett nära samarbete äga rum mellan de båda överstyrelserna. Den uppdelning av arbetsuppgifterna inom det gymnasiala skolväsendet, som existerar mellan de båda överstyrelserna, torde göra det nödvändigt att för varje tjänst föreskriva inom vilken huvudutbildningsväg (allmänbildande, merkantila eller tekniska linjer) som huvuddelen av undervisningskyldigheten skall förläggas. I fråga om lektorstjänster bör därför förslag för lektorat med huvudsaklig undervisningskyldighet vid realskole- eller allmänbildande gymnasiekurser upprättas av skolöverstyrelsen, för lektorat med huvudsaklig tjänstgöring vid de fackgymnasiala linjerna däremot av överstyrelsen för yrkesutbildning.

Delegationen konstaterar beträffande frågan om *förläggning av läroverken för vuxna*, att en utvidgning av det nuvarande läroverket i Norrköping till att omfatta även merkantil och teknisk utbildning kan ske utan svårighet med hänsyn

till att i staden finns såväl handelsgymnasium som tekniskt läroverk. I fråga om förläggningen av det norrländska läroverket framhålles att särskild anskaffning av laboratorier och utrustning för de tekniska linjerna bör undvikas. Valet av förläggningsort begränsas därmed till de orter, som jämte allmänbildande gymnasium har tekniskt gymnasium.

Delegationen anför i förläggningsfrågan följande synpunkter.

Nämnda krav på förläggningsort för vuxenläroverk uppfyller följande orter i Norrland, nämligen Gävle, Härnösand, Östersund, Skellefteå och Luleå.

Av dessa är Gävle och Luleå mera perifert belägna ur norrlandssynpunkt. Ehuru ett vuxenläroverk i Gävle skulle vara bättre än de övriga alternativen ur synpunkten att kunna rekrytera elever även utom Norrland, har dock delegationen icke ansett sig böra överväga en så sydlig förläggning för ett vuxenläroverk, som främst avser att täcka Norrlands behov. Ej heller har delegationen ansett Skellefteå böra komma i fråga, eftersom det tekniska läroverket där omfattar alltför få linjer och rekryteringsunderlaget för lärare dessutom blir alltför litet. Östersund befinner sig ur kommunikationssynpunkt i ett sämre läge än Härnösand. Landtransportförbindelserna med norra Norrland är sådana, att resor ofta kräver mer än en dag. I Östersund finns visserligen alla tre gymnasieformerna, men de båda fackgymnasierna befinner sig i ett uppbyggnadsskede, vilket avsevärt försvårar etablerandet av ett vuxenläroverk parallellt härmed.

Enligt delegationens mening kommer således alternativen Härnösand och Luleå i förgrunden. Härnösand har försteget att vara en mer centralt belägen förläggningsort för ett vuxenläroverk för hela Norrland. Utöver vad som redan anförts om de dåliga kommunikationerna från Jämtland till norra Norrland skall särskilt framhållas, att Härnösand även för elever från södra Lappland torde vara att föredraga ur kommunikationssynpunkt. Till Luleås förmån talar å andra sidan, att där finns samtliga tre gymnasieformer, medan Härnösand saknar handelsgymnasium. I det närbelägna Sundsvall finns dock ett dylikt, vilket möjliggör lärarrekrytering. Härnösand som ligger i en tätbefolkad region har ett större befolkningsunderlag än Luleå och kan fånga upp en större glesbygdsbefolkning än Luleå. Inom en radie av 20 mil från Härnösand bor sålunda omkring 650 000 personer; inom samma område kring Luleå omkring 350 000 personer.

Delegationens undersökningar har visat, att de lokala förutsättningarna för en förläggning av ett vuxenläroverk är goda i både Härnösand och Luleå. Representanter för båda städerna har till delegationen uttalat starkt intresse för att erhålla läroverket.

Delegationen förordar av de skäl som ovan anförts, att det nya läroverket för vuxna förlägges till Härnösand.

Delegationens förslag innebär således, att samtliga tre gymnasietyper skall vara representerade vid vuxenläroverken. Däremot anses det vara realistiskt att tills vidare räkna med en viss begränsning i avscende på antalet linjer inom dessa läroverks allmänbildande respektive tekniska delar. Läroverket i Norrköping föreslås sålunda komma att omfatta — i fråga om det allmänbildande gymnasiet — real- och latinlinje, läroverket i Härnösand real- och allmän linje. Vid valet av facklinjer vid de tekniska delarna har delegationen fäst avseende dels vid vilka facklinjer, som finnes vid de högre tekniska läroverken i respektive städer, dels vid tillströmningen till olika linjer. Med hänsyn härtill föreslås en

differentiering i maskinteknisk och byggnadsteknisk (vid fackskola: husbyggnadsteknisk) linje. För de merkantila linjerna räknar delegationen med att samtliga av gymnasieutredningen föreslagna tillvalsgrupper skall kunna finnas vid läroverken.

Delegationen har vid behandling av sitt förslag till successiv *utbyggnad av vuxenläroverken* upptagit frågan om läroverkens tillväxt bör vara beroende, såsom nu är fallet för läroverket i Norrköping, av beslut av Kungl. Maj:t. Delegationen uttalar härom bl. a. följande.

Delegationen vill erinra om att beslut om antalet intagningsavdelningar vid de allmänna läroverken fattas av skolöverstyrelsen och om antalet intagningsavdelningar vid de tekniska läroverken och de statsunderstödda handelsgymnasierna — efter beslut vid 1961 års riksdag — av överstyrelsen för yrkesutbildning. För vuxenläroverkens del bör eftersträvas att bereda alla dem som bedömes vara lämpliga för studieformen i fråga, möjlighet att bedriva studier vid läroverken. Antalet sökande till dessa skolor är givetvis med hänsyn till rekryteringsunderlagets struktur svårt att säkert uppskatta i förväg. Det är sålunda angeläget, att intagningen kan ske, utan att riksdagen eller Kungl. Maj:t i detalj tar ställning till frågan om inrättande av nya intagningsavdelningar. Därför bör — fr. o. m. budgetåret 1963/64 — överlätas åt skolöverstyrelsen beträffande realskolan och allmänna gymnasielinjer och åt överstyrelsen för yrkesutbildning beträffande de fackgymnasiala linjerna att på sätt som tillämpas i fråga om övriga gymnasier årligen besluta om intagningens storlek vid de båda vuxenläroverken.

För vederbörande överstyrelses beslut härutinnan bör, under hänsyntagande till respektive gymnasieforms speciella förhållanden, i tillämpliga delar gälla de riktlinjer, som tillämpas beträffande gymnasierna för ungdom. Då intagning vid vuxenläroverken föreslås äga rum under såväl höst- som vårtermin, måste vederbörande skolstyrelses rapport om antalet ansökningar till vuxenläroverken insändas vid två skilda tillfällen under året.

I följande sammanställning anges delegationens förslag för budgetåret 1962/63 och beräkning för de följande budgetåren av beläggningen vid läroverken; för Norrköpings del avses därvid endast de fackgymnasiala linjerna.

Budgetår	Antal kursveckor	
	Norrköping	Härnösand
1962/63	49	76
1963/64	119	184
1964/65	204	279
1965/66	269	329
1968/69	309	339

Enligt i betänkandet gjorda antaganden skulle elevantalet vid de båda läroverken i slutet av 1960-talet uppgå till inemot 2 000, varav drygt 700 vid de allmänbildande delarna, över 300 vid de merkantila och ca 950 vid de tekniska delarna.

I fråga om *den pedagogiska och administrativa ledningen* för skolorna ger delegationen en beskrivning av förhållandena i Norrköping och yttrar i anslutning därtill bl. a. följande.

Ett vuxenläroverk erbjuder helt andra arbetsuppgifter för sina befattningshavare än övriga gymnasiala skolor. Medan de senare arbetar med en relativt fast stab av lärare under läsåret, har vuxenläroverket att för varje ny muntlig period anskaffa ett flertal timlärare. Inför varje sådan kurs måste också schema upprättas. Kontakten med eleverna blir självfallet mer intensiv än vid en vanlig skola.

De studierådgivande och ofta också kurativa uppgifterna, i vilka även ingår granskning av ansökningar om studielån, bedömes som mycket viktiga men är självfallet även tidskrävande.

Ett omfattande arbete utgörs av diskussionerna med skolans lärare om valet av material för självstudierna. De olika kurser och läroböcker, som finns, genomgås och diskuteras, innan man träffar sitt val. Ett studieschema upprättas för varje linje, varvid anges vilket material eleven skall läsa under varje period med självstudier och i vilken ordning detta skall ske. Rektor har även att med lärarna diskutera metodiken för den muntliga undervisningen.

Rektor handhar den ekonomiska skötseln av läroverket med åtföljande kamerala arbetsuppgifter. Till dessa rent administrativa uppgifter hör också inköpen av brevkurserna samt att biträda vid förhandlingar med instituten om priset för kurserna. Delegationen förordar, att vuxenläroverken ställes under skolstyrelsen i respektive kommun, varför vissa av de här angivna uppgifterna bortfaller.

Enligt delegationens mening kan det knappast vara möjligt att till de arbetsuppgifter, som här nämnts, lägga dem som blir en följd av utvidgningen vid skolan. Delegationen föreslår därför, att en tjänst som biträdande rektor inrättas. Avgränsningen mellan arbetsuppgifterna för de båda tjänstemännen bör fastställas från fall till fall, varvid tillses att samtliga gymnasieformer — med beaktande av deras utbildningsmål — uppmärksammas. Med hänsyn till nödvändigheten att göra den nyinrättade tjänsten attraktiv har delegationen beräknat befattningshavarens löneförmåner motsvarande lönegrad B 1.

I skolöverstyrelsens utredning år 1952 föreslogs inrättande av en särskild tjänst som studiekonsulent med uppgift att omhändera elevkontakterna. I petita för budgetåret 1962/63 har överstyrelsen äskat medel för anställande av sådan tjänsteman i lönegrad A 23. Enligt delegationens mening talar redan med läroverkets nuvarande organisation starka skäl för detta förslag och dessa förstärks genom den föreslagna utvidgningen. Delegationen räknar med att läroverken vid full utbyggnad skall ha vardera två sådana tjänstemän. Befattningshavarnas löneförmåner har i kostnadsberäkningarna beräknats motsvara lönegrad A 23.

Delegationen föreslår även en utökning av biträdespersonalen. Vid läroverket i Norrköping föreslås inrättande av en tjänst som vaktmästare och ytterligare en tjänst som kanslibitråde, vid läroverket i Härnösand föreslås för budgetåret 1962/63 inrättande av en tjänst som kanslibitråde.

Behovet av lärare vid vuxenläroverken är mindre än vid utbildningsanstalter av traditionell typ. Ehuru vuxenläroverken i mycket stor utsträckning kommer att behöva anlita lärarkrafter utanför den egna skolan, är det enligt delegationens mening viktigt, att en stab av fast anställda lärare knytes till läroanstal-

terna. Delegationen framlägger vissa beräkningar om den fasta personalens tillväxt. För läsåret 1962/63 räknas med två nya lektorstjänster jämte en kostnadsökning för timplärare med ca 100 000 kr. I anslutning härtill upptas frågan om ordinariesättande av de fasta tjänsterna vid läroverket. I skolöverstyrelsens utredning föreslogs att detta skulle ske, då en stabilisering av verksamheten uppnåtts. Enligt delegationens uppfattning finnes nu skäl att vidtaga denna åtgärd, varigenom tjänsternas konkurrenskraft torde komma att öka.

Delegationen redogör vidare för *lokalfrågan* varav framgår, att denna kan få en tillfredsställande lösning i såväl Norrköping som Härnösand. Dessa kommuner har utfäst sig att utan kostnader för statsverket ställa lokaler till förfogande för läroverken. De kommunala åtagandena i fråga om utrustning innebär, att kommunen svarar för inköp och underhåll av möbler och fast inredning, medan staten ombesörjer inköp och underhåll av specialutrustning. Slutligen framlägger delegationen förslag om att såsom *styrelse för vuxenläroverken* skall fungera skolstyrelsen i respektive kommun. Detta innebär, att en viss del av den ekonomiska administrationen skulle ombesörjas av de kommunala skolmyndigheterna.

5. Merkantil privatistexamen

Delegationen föreslår, att enskild studerande i framtiden skall kunna avlägga handelsgymnasieexamen som privatist genom tentamina ämnesvis. Av betänkan- det kan härom inhämtas bl. a. följande.

Prövning för lärjungar från enskild undervisning enligt fordringarna för erhållande av avgångsbetyg från handelsgymnasium regleras i kungl. brev av den 24 februari 1950.

Examinanden delar i regel upp prövningen på högst två på varandra följande examensperioder. Blott ett examenstillfälle anordnas varje år. Detta betyder sålunda, att examinandena normalt ena året får tentera »första halvan» och följande år »andra halvan».

De obligatoriska skrivningarna sammanställs av överstyrelsen för yrkesutbildning. Den muntliga prövningen och de praktiska proven i maskinskrivning och stenografi äger rum inför särskild av tillsynsmyndigheten utsedd examensnämnd. Särskilda examensombud skall på överstyrelsens vägnar följa och övervaka examen.

Detta examenssystem är uppenbarligen utomordentligt krävande. Det saknar också motsvarighet inom övriga gymnasieformer. Systemet omöjliggör i sin nuvarande uppläggning anpassning på samma grunder till övrig vuxenutbildning. Noteras bör dock, att det knyter an till en 2-årig utbildning och icke till en 3-årig som övriga här aktuella studiegångar. Vid den förlängning av utbildningstiden vid handelsgymnasierna, som nu har trätt i kraft, synes det vara lämpligt att utforma bestämmelserna för privatistexamen på liknande sätt som för övriga gymnasieformer.

Den som vill avlägga handelsgymnasieexamen som privatist, bör givetvis ges rätt tillgodoräkna sig betyg både i tidigare avlagda särskilda prövningar och i tentamina i s. k. avslutade ämnen. Kravet på högre vitsord än Godkänd i muntliga ämnen i särskild prövning torde icke böra upprätthållas. Delegationen anser

det icke föreligga större skäl att kräva kvalificerade vitsord av dessa elever än av övriga blivande gymnasieekonomer. Vederbörande bör sålunda blott behöva uppvisa godkända betyg i de muntliga och skriftliga prövningar, som ingår i examen.

Delegationen anser vidare, att ett betyg i bortfallstentamen eller i särskild prövning bör äga giltighet i åtta år. Detta motsvarar bestämmelserna för statlig teknisk privatistexamen.

Den ovan skisserade uppläggningsen gör det möjligt avlägga tentamen i något eller några av de ämnen, som ingår i examen. Detta torde vara värdefullt icke minst för fackgymnasisterna. Många personer vill nämligen förvärva kompetens i blott något eller några ämnen; kamrerare kanske i redovisningslära och administrationslära, försäljningspersonal i distributionslära osv.

Delegationens förslag i denna del innebär vidare, att varje statsunderstött handelsgymnasium skall ha rätt att anställa prövning i de i handelsgymnasieexamen ingående ämnena. De regler angående examinatorer, medbedömare o. d. liksom angående examinandernas avgifter, vilka gäller för studentexamen för privatister, föreslås i princip skola tillämpas även beträffande merkantil privatistexamen. Detta innebär således att ersättningar till lärare och annan personal skall bestridas med influtna avgifter.

6. Studiehjälp

Av delegationens förslag till förstärkt studiehjälp för vuxna, som bedriver gymnasiestudier, kan inhämtas i fråga om *kretsen av stipendierade*, att denna bör begränsas till dem som bedriver studier med sikte på studentexamen, handelsgymnasieexamen och läroverksingenjörsexamen samt — vid vuxenläroverken — realexamen.

Med hänsyn till att det föreslagna stipendiet föreslås vara av försökskaraktär föreslås kretsen av läroanstalter bli ganska snäv. Som villkor för att stipendium skall kunna utgå föreslås gälla, att studierna skall bedrivas vid statlig eller enligt av delegationen föreslagna grunder statsunderstödd kommunal läroanstalt, vilken är avsedd för studier, som löper parallellt med förvärvsarbete. Särskilda stipendier skulle med denna avgränsning kunna utdelas bl. a. vid läroverken för vuxna, statens aftonskolas gymnasium, statens kompletteringsgymnasium (icke-studenterna) och den 4-åriga kursen vid de högre tekniska läroverkens fackskola.

Delegationen behandlar också *villkoren för erhållande av särskilt stipendium* och tar därvid först upp frågan om vad som bör anses vara studiernas slutskede. Delegationen framhåller bl. a. följande.

De studerande vid läroverken för vuxna bör, för att anses ha nått slutskedet, ha flyttats från den näst sista muntliga kursen och bedriva studier under den därpå följande perioden med självstudier. På grund av att vid det allmänbildande gymnasiet de två sista muntliga kurserna ligger relativt nära varandra i tiden, bör de studerande vid denna gymnasieform ha flyttats från den femte muntliga kursen och bedriva studier under den därpå följande perioden med självstudier, för att kunna tilldelas stipendium. På motsvarande sätt bör de studerande vid statens aftonskola och den tekniska fackskolans 4-åriga kurs ha flyttats till den sista ringen (klassen) och deltaga i undervisningen under den sista terminen.

För bl. a. den grupp av vuxnelever, vilka — såsom inskrivna vid statens kompletteringsgymnasium — under sin studietid vid detta gymnasium kommer att avlägga examen genom kvällsstudier föreslås, att slutskedet definieras så, att godkända prov (enligt reglerna för privatistexamen) skall ha avlagts i samtliga ämnen utom dem, i vilken examinanden har att undergå slutexamen.

Av betänkandet kan vidare inhämtas bl. a. följande.

Delegationen föreslår, att det särskilda stipendiet skall kunna utgå med högst 2 000 kr. på gymnasiestadiet och 1 000 kr. på realskolestadiet. De faktorer, som bör påverka storleken av stipendiet, torde i första hand vara dels den tid, under vilken den studerande har behov av ledighet, dels elevens försörjningsbörda, dels hans ekonomiska behov i övrigt. Man kunde tänka sig att ta hänsyn till dessa faktorer genom att utdela belopp av varierande storlek. Enligt delegationens mening är det dock, främst av administrativa skäl, att föredra att utdela halvt stipendium om ett mindre bidragsbehov föreligger. På gymnasiestadiet bör detta stipendium utgå med 1 000 kr. och på realskolestadiet med 500 kr. Stipendium, som utdelas i samband med lån enligt § 86 studiehjälpsreglementet, skall ej utgå samtidigt med särskilt stipendium.

Studiehjälpen till de studerande vid skolorna för vuxenutbildning utdelas för närvarande av studiehjälpsnämnden. Denna myndighet, som har praktisk erfarenhet av studiehjälp till vuxenstuderande, bör även utdela denna nya form av stipendier.

Delegationen förordar vidare, att studielån ur allmänna studielånefonden jämte stipendierna i samband härmed skall för vuxenläroverkens elever avpassas med hänsyn till att även denna elevgrupp får anses bedriva kontinuerliga studier. Den särskilda studieformen vid vuxenläroverken bör således, enligt delegationens mening, ej motivera en mindre omfattande studiehjälp för eleverna vid dessa skolor än till andra vuxnelever.

7. Kostnader

Nuvarande kostnader för läroverket för vuxna i Norrköping uppgår enligt delegationens beräkningar till 500 000 kr., fördelade på avlöningskostnader med 275 000 kr., material för självstudier med 160 000 kr. och expenser med 65 000 kr. Delegationens förslag innebär en ökning till 829 000 kr. för budgetåret 1962/63, fördelade på avlöningskostnader med 438 000 kr. (+ 163 000 kr.), material för självstudier med 292 000 kr. (+ 132 000 kr., varav 20 000 kr. äskade av skolöverstyrelsen för det nuvarande läroverket) samt expenser med 99 000 kr. (+ 34 000 kr.).

För läroverket i Härnösand beräknas avlöningskostnaderna under budgetåret 1962/63 till 196 000 kr., kostnaderna för material för självstudier 136 000 kr. och för expenser till 49 000 kr., tillhopa 381 000 kr.

De ökade kostnaderna för statsverket under budgetåret 1962/63 skulle således uppgå till (329 000 + 381 000 =) 710 000 kr., fördelade med 359 000 kr. under anslaget till avlöningar vid allmänna läroverk och 351 000 kr. under anslaget till omkostnader vid allmänna läroverk.

Några extra kostnader för statsverket med anledning av förslaget om *merkantil privatistexamen* beräknar delegationen inte, då vad som inflyter i avgifter från examinanderna skall täcka ersättningen till lärare m. m.

I fråga om *studiehjälp* beräknar delegationen en ökad belastning på den allmänna studielånefonden, men för budgetåret 1962/63 torde någon uppräknning av medelsbehovet inte behöva ske. För särskilda stipendier till eleverna vid läroverk för vuxna, statens aftonskolas gymnasium, tekniska fackskolans 4-åriga kurs och statens kompletteringsgymnasium kan kostnaderna, enligt delegationens uppgift, beräknas till ca 165 000 kr., under förutsättning att samtliga skulle söka och erhålla stipendium. Beloppet torde rymmas inom det för budgetåret 1962/63 beräknade anslaget.

III. Remissyttranden

Remissinstanserna har nära nog undantagslöst intagit en positiv hållning såväl till delegationens allmänna synpunkter på vuxenutbildningen som till de konkreta förslagen. I flera av yttrandena betonas att man betraktar detta betänkande endast som en inledning till en reformperiod inom vuxenutbildningens område.

Ett stort antal remissinstanser har vad beträffar behovet av vidgad vuxenutbildning understrukit vikten av att ytterligare utbildningsmöjligheter skapas.

Arbetsmarknadsstyrelsen framhåller, att undervisningsväsendet länge varit i behov av kompletterande studievägar för vuxna men anför, att även andra skäl talar för förbättrade utbildningsmöjligheter.

Ett sådant är att den praktiska betydelsen av det fria ämnes- och linjevallet i grundskolan ökas genom vidgade möjligheter att efter grundutbildningen välja annan studieväg med hänsyn till ett på några års praktisk erfarenhet byggt yrkesval. Därvid kan det bli fråga om ändring av utbildningens inriktning eller dess nivå eller bådadera. Dylika förändringar kan även framtvingas av den allmänna utvecklingen inom näringslivet och därav föranledda strukturförändringar på arbetsmarknaden.

Skolöverstyrelsen understryker, att grundskolans införande skärper kraven på vidgad vuxenutbildning, eftersom inga studieval i 13- eller 14-årsåldern blir definitiva. Överstyrelsen pekar även på att ett ökat antal utlänningar söker sig till Sverige och att vuxenutbildningen kan ge denna kategori utbildningsmöjligheter. *Sveriges industriförbund* crinrar om, att en icke ringa del av vårt lands begåvningsreserv torde återfinnas inom de åldersgrupper, som redan nu är ute i förvärvslivet, men som i yngre år av olika skäl icke kommit i åtnjutande av en i förhållande till deras intellektuella kapacitet tillräckligt kvalificerad utbildning.

Svenska stadsförbundet framhåller bl. a. följande.

Den vuxenutbildning som det föreliggande betänkandet sysslar med — alltså främst vuxenutbildningen på gymnasiestadiet — är enligt styrelsens mening så väsentlig både för den enskilde och för samhället, att vidgade möjligheter därtill måste anses som angelägna önskemål. De som av en eller annan anledning först

vid mogen ålder kan ägna sig åt högre studier ser sig ofta nödsakade av ekonomiska och andra skäl — det rör sig ju inte sällan om familjeförsörjare — att avstå från en sådan utbildning. Det är inte endast sociala rättviseskäl som talar för att samhället bör underlätta för dessa vuxna att få sina studieambitioner förverkligade. Även rent arbetsmarknadsmässiga skäl talar i samma riktning. Man kan exempelvis nämna bristen på kvalificerad arbetskraft — framför allt inom vissa områden, såsom det tekniska och det pedagogiska — vilket inte minst från samhällsekonomiska synpunkter gör det önskvärt att samhället kan ta tillvara även de senväckta studiebegåvningarna. Styrelsen finner det riktigt att betrakta denna vuxenutbildning som ett led i den omskolnings- och fortbildningsverksamhet som tillhör den moderna, rörliga arbetsmarknadspolitikens viktigaste medel.

När det gäller reformbehoven på vuxenutbildningens område ansluter remissinstanserna sig med ett undantag till delegationens bedömning av att utbildningsmöjligheterna för vuxna snabbt bör vidgas genom en förstärkning av vuxenläroverksorganisationen. I allmänhet tillstyrkes därvid den avvägning som gjorts i betänkandet i fråga om vilka studieformer som bör utbyggas. *Skolöverstyrelsen* framhåller bl. a.

Det hade varit lyckligast om vuxenutbildningen på gymnasiestadiet lösts i ett sammanhang av den arbetande gymnasieutredningen. Denna torde dock ännu på en tid ej kunna framlägga något förslag i denna angelägenhet. Då det av flera skäl är angeläget att vuxenutbildningen omgående och snabbt utbygges måste det av studiesociala utredningen framlagda förslaget därför välkomnas, även om man icke vet i vilken omfattning proponerade anordningar kan inpassas i den framtida gymnasieorganisationen.

Överstyrelsen för yrkesutbildning anför, att det framlagda förslaget utan tvekan fyller ett mycket stort behov och att åtgärder bör vidtas i det syfte, som anföres i betänkandet.

Statskontoret tillstyrker förslaget om en utbyggnad av vuxenläroverksorganisationen, såsom ett led i den planerade förbättringen av utbildningsmöjligheterna för vuxna jämsides med den pågående kraftiga utbyggnaden av övriga delar av undervisningsväsendet.

Några av remissinstanserna — såsom *överstyrelsen för yrkesutbildning*, *skolöverstyrelsen*, *arbetsmarknadsstyrelsen*, *gymnasieutredningen*, *Sveriges industriförbund* och *SACO* — anför att en förstärkning av vuxenutbildningens resurser främst bör avse den fackgymnasiala utbildningen.

Studieförbundet Folkuniversitetet ifrågasätter, om inte delegationen borde ha inväntat gymnasieutredningens samlade utlåtande om gymnasieundervisningens framtida utformning. Folkuniversitetet delar inte delegationens uppfattning, att vuxenläroverksorganisationen bör utbyggas och utvecklas i detta sammanhang följande synpunkter.

Delegationen motiverar sitt förslag till utbyggnad av systemet med vuxenläroverken med en önskan att tillgodose i första hand glesbygdernas utbildningsbehov. Enligt Folkuniversitetets uppfattning är det emellertid ytterst tvivelaktigt, om de av delegationen föreslagna åtgärderna kommer att leda till åsyftat

resultat. De statistiska uppgifterna över elevernas hemorter från Norrköpingsläroverket utvisar uppenbart, att detta icke har den riksmässiga elevrekrytering, som eftersträvades vid dess inrättande. Avstånden spelar enligt delegationen härvidlag stor roll, och därav drages slutsatsen, att ytterligare ett vuxenläroverk bör inrättas. Därvid kvarstår emellertid enligt Folkuniversitetets uppfattning väsentliga olägenheter av en art, som torde vara oskiljaktigt förenade med den studieform vuxenläroverken representerar. Vid konsultationer och studierådgivning vid Folkuniversitetets kvällsgymnasier har elever från Norrköpingsläroverket framhållit såsom starkt bidragande orsaker, varför de önskat övergå till annan studieform svårigheter att få den nödvändiga ledigheten i det antal omgångar studierna kräver samt besvärligheter med inkvartering på studieorten. Frånvaron från familj och anhöriga, som i regel blir relativt långvarig, synes dessutom för en försörjningspliktig elev kunna vålla splittring och menligt påverka arbetsinteten.

Den form för utbyggnad av Läroverket för vuxna i Norrköping och nyinrättandet av ett dylikt i Härnösand, som delegationen föreslår, kan icke förväntas på ett tillfredsställande sätt tillgodose det riksmässiga behovet av gymnasieutbildning för vuxna och ej heller avlägsna de studiesociala olägenheter, som är förknippade med denna eljest ur pedagogisk synpunkt värdefulla studieform.

Behovet av vidareutbildning på gymnasiestadiet torde bäst kunna tillgodoses genom inrättande respektive utbyggande av kvällsgymnasier med lokal anknytning och med såväl allmänbildande som merkantila och tekniska linjer.

Skolöverstyrelsen har tagit upp frågan om att till allmänna läroverken och fackgymnasierna knyta särskilda vuxenfilialer, vilket skulle möjliggöra ett intimare samspel mellan olika utbildningsvägar. Det förutsattes att gymnasieutredningen uppmärksammar behovet av central planering mellan olika skolformer.

Vissa remissinstanser föreslår en längre gående utbyggnad av vuxenläroverksorganisationen. *Göteborgs stad*, *Landsorganisationen*, *Tjänstemännens centralorganisation* och *Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund* föreslår således att ytterligare ett vuxenläroverk inrättas. I det sistnämnda yttrandet diskuteras även huruvida man som alternativ till vuxenläroverk bör överväga att ersätta dessa med kvällsgymnasier med en kombination av muntlig undervisning och korrespondensundervisning. Förbundet avvisar emellertid detta med hänvisning till att upptagningsområdet för denna studieform är begränsat; den kan ej fånga upp elever från glesbygden.

Studiehjälpsnämnden uttalar bl. a. följande.

De skäl som utredningen anfört för en ökning av studiehjälpen för ifrågavarande elevkategori med dess speciella förhållanden kan nämnden av erfarenhet vitsorda. Allt eftersom studierna fortgår och visar tillfredsställande resultat blir önskemålen om ledighet från förvärvsarbete och koncentrerat kring studierna vanliga och behovet av studiehjälp ökar därför. Mot slutet av studierna kan vidare med större säkerhet en elevs förutsättningar att nå studiemålet bedömas, varför av denna anledning insättandet av förstärkt studiehjälp då, men icke tidigare, är väl motiverat.

Svenska landskommunernas förbund säger sig liksom delegationen anse, att särskilda bidragsformer är önskvärda för vuxnelevorna, framför allt med tanke på att studiehjälpen bör sättas in i slutfasen av studierna och då kunna möjliggöra ledighet från förvävsarbete några månader.

Remissinstanserna har, när det gäller läroverk för vuxna, i allmänhet tillstyrkt eller lämnat utan erinran förslaget om vuxenläroverkens organisation. *Överstyrelsen för yrkesutbildning* berör i sitt yttrande frågan huruvida redan nu befintliga fackgymnasier bör byggas ut med vuxenlinjer eller om dessa linjer skall samlas till ett och samma läroverk. Det framhålles därvid, att undervisning enligt vuxenläroverkets modell företer mycket markerade särdrag, som gör att såväl rektorernas som lärarnas arbete kommer att i många avseenden avvika från arbetet vid de nuvarande tekniska läroverken och handelsgymnasierna. Överstyrelsen syftar därvid på det arbete av kurativ art som måste förekomma vid ett vuxenläroverk. Med hänsyn härtill tillstyrkes den föreslagna organisationen.

I fråga om vilka utbildningsvägar, som skall förekomma vid vuxenläroverken, kan noteras, att delegationens förslag i allmänhet lämnats utan erinran. *Studiehjälpsnämnden* föreslår dock, att tekniska gymnasielinjer ej anordnas vid vuxenläroverk. Som skäl härför anföres, att den som avlagt fackskolans ingenjörsexamen kan genom komplettering i vissa ämnen av icke teknisk natur förvärva gymnasiets ingenjörsexamen. Däremot föreslår nämnden, att fackskolelinjerna klyvs såsom sker i flertalet fall vid tekniska läroverk, t. ex. den maskintekniska linjen i en verkstadsteknisk och en kraft- och värmeteknisk linje. *Högerns ungdomsförbund* anser, att behovet av ytterligare studieformer för ingenjörsutbildning bör närmare utredas liksom även frågan om detta behov bäst fylls genom inrättande av tekniska linjer vid vuxenläroverk. Liknande synpunkter i fråga om behovet av fackgymnasial utbildning framförs av *Studieförbundet Medborgarskolan*.

Delegationens förslag om *inträdeskrav* har föranlett erinran från *Sveriges industriförbund*, som anser att nuvarande Ba-krav för inträde till allmänbildande gymnasium bör bibehållas. *Statskontoret* framhåller, att behovet av enhetliga normer för prövning av de inträdessökande kräver samarbete mellan de båda nämnderna.

Delegationens förslag om *studietidens längd* har lämnats utan erinran av remissinstanserna. *NKI-skolan* anser dock, att man bör kunna överväga att öka studietiden vid den förberedande kursen från två till tre terminer

Delegationens förslag till *timplaner* har i allt väsentligt lämnats utan erinran. I anslutning till frågan om timplanerna diskuterar några remissinstanser, huruvida laborationerna kan förläggas även till annan plats än vuxenläroverk. *Sveriges industriförbund* vill framhålla de möjligheter, som finns för eleverna att under sommaren utföra laborationer vid närbelägna tekniska läroverk. *Sveriges*

förenade studentkårer anser att möjligheterna att förlägga åtminstone några av laborationerna till skolor på elevernas hemorter bör undersökas. Enligt *Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbunds* mening är det emellertid inte lämpligt att upplägga kursplanerna så, att en del av laborationerna skall fullgöras på annan ort än vuxenläroverksorten, då detta leder till ökade kostnader för eleverna.

Vad delegationen föreslagit om *material för självstudier*, dvs. att även annat lämpligt material än korrespondenskurser bör kunna användas i t. ex. orienteringsämnen, har tillstyrkts av *skolöverstyrelsen*, som anser det angeläget att detta prövas. *NKI-skolan* vill däremot hävda, att det i ämnen med litet timantal är särskilt nödvändigt att ha tillgång till ett fylligt och ur pedagogisk synpunkt väl tillrättatlaggt studiematerial. Härför torde brevskolornas kurser vara mest lämpade.

Delegationens uppfattning att *tillsynen* av vuxenläroverken bör utövas av skolöverstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning i samverkan har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av samtliga remissinstanser. *Statskontoret* anser dock att detta bör äga rum endast under en begränsad övergångstid. *Ämbetsverket* hyser för sin del farhågor för att en uppdelning av tillsynsansvaret på två myndigheter på längre sikt kommer att medföra stora svårigheter.

Delegationens förslag till *förläggning av läroverket i Norrland* har tillstyrkts av nära nog samtliga remissinstanser. *Överstyrelsen för yrkesutbildning* anför bl. a. följande.

Med den utgångspunkt som delegationen haft för sina överväganden, borde det legat närmast till hands att välja någon av städerna Gävle, Östersund och Luleå som förläggningssort. Även Skellefteå skulle ha kunnat komma i fråga, då där sannolikt redan i höst öppnas en filial till handelsgymnasiet i Umeå. Man har anledning tro, att denna filial snart kommer att byggas ut till ett självständigt handelsgymnasium.

Då överstyrelsen trots det anförda icke vill avstyrka förslaget att förlägga det norrländska vuxenläroverket till Härnösand, beror detta på följande. Härnösand är jämförelsevis centralt beläget ur de synpunkter man här måste anlägga. Vidare kan nämnas, att vissa omständigheter talar för, att inom någon icke alltför avlägsen tid det kommer att förläggas viss handelsgymnasieutbildning till denna stad.

En avvikande mening på denna punkt har anmälts av *Sveriges industriförbund*, som pekar på de svårigheter som finns i fråga om rekrytering av lärare till fackgymnasier. Förbundet utvecklar därefter följande synpunkter.

Enär inrättande av tekniska läroverk i såväl Sundsvall som Umeå är önskvärt och på icke alltför lång sikt synes ofrånkomligt, talar enligt Förbundets mening starka skäl för att dessa städer bör ifrågakomma såsom förläggningssort för vuxenläroverk i Norrland. Förekomsten av handelsgymnasier i dessa städer — i årets statsverksproposition har även framlagts förslag om inrättande av socialinstitut i Umeå — samt näraliggande stora industrier synes ur lärarekryteringssynpunkt göra dem väl så lämpade som Härnösand. Med hänsyn till vad här anförts anser Förbundet att frågan om förläggningssort ytterligare bör övervägas.

I en särskild skrift har *Östersunds stad* gett uttryck för uppfattningen att det blivande vuxenläroverket bör förläggas till Östersund. Som skäl härför åberopas bl. a. att det inom Jämtlands län finns ett stort uppdämt behov av vuxenutbildning. Endast ca 8 % av länets ungdom kunde år 1959 erhålla gymnasieutbildning i det egna länet, då motsvarande riksnedsnitt är ca 20 %. Ett beslut om förläggning av det nya läroverket till Östersund skulle inte avvika från utredningens principer beträffande vare sig befolkningsunderlag eller gynnsamma kommunikationer. Inom en radie av 20 mil från Östersund bor drygt 450 000 personer och jämfört med Härnösand när man inom en restid av 8—10 timmar, framhålles det vidare, ett befolkningstal, som i stort sett är lika för de båda städerna. I framställningen bestrides även påståendet att Östersund skulle befinna sig i ett sämre läge därför att fackgymnasierna är nyinrättade.

Det stora flertalet remissinstanser har anslutit sig till delegationens förslag om *differentieringen* vid vuxenläroverken. Vissa remissinstanser har dock framlagt förslag om inrättande av ytterligare linjer. Sålunda förordar *Norrköpings stad*, att läroverket i denna stad förses med allmän linje och *Sveriges förenade studentkårer* att man inriktar arbetet på att förse läroverken med samtliga gymnasielinjer. *Sveriges industriförbund* anser det däremot — med hänsyn till arbetsmarknadens behov — inte erforderligt att samtliga tre gymnasielinjer blir företrädda vid läroverken. I fråga om handelsgymnasiet har förbundet även uttalat, att tillvalsgrupperna distribution och förvaltning ej bör inrättas och härvid hänvisat dels till bristen på kompetenta lärare i distributionsteknik, dels till att studiebanan för förvaltning tills vidare kommer att vara av försökskaraktär. Även *NKI-skolan* förordar en begränsning av antalet tillvalsgrupper.

Vad beträffar de tekniska linjerna har förslag om inrättande av elektroteknisk linje i Härnösand väckts av *skolöverstyrelsen* och *gymnasieutredningen*. Inrättande av kemi- eller cellulosateknisk linje förordas av *Härnösands stad*. Jämväl *Sveriges industriförbund* har — med hänsyn till näringslivets behov — föreslagit att kemiteknisk linje tillkommer vid läroverket i Norrland.

Delegationens förslag att de tekniska linjerna ej skall klyvas har avstyrkts av *studiehjälpsnämnden* men tillstyrkts av *gymnasieutredningen* och lämnats utan erinran av övriga remissinstanser.

I fråga om *läroverkens utbyggnad* kan anmärkas att *skolöverstyrelsen* funnit det vara angeläget att — i enlighet med delegationens förslag — överstyrelserna får besluta om antalet intagningsavdelningar. I samma riktning uttalar sig *gymnasieutredningen*. *Statskontoret* uttalar däremot, att under den begränsade övergångstid, då tillsynen skall utövas av såväl skolöverstyrelsen som överstyrelsen för yrkesutbildning, bör Kungl. Maj:t besluta om antalet intagningsavdelningar vid läroverken.

Det stora flertalet remissinstanser har tillstyrkt eller lämnat utan erinran delegationens förslag om *pedagogisk och administrativ ledning* av läroverken.

Inrättandet av en tjänst som biträdande rektor har avstyrkts av *riksrevisionsverket*, *skolöverstyrelsen* och *Högerns kvinnoförbund*. *Riksrevisionsverket* anser, att den ekonomiska förvaltningen helt bör övertagas av skolstyrelserna. Med den avlastning av administrativa och kamerala göromål som därmed sker synes det ämbetsverket tveksamt om behov — i vart fall omedelbart — kommer att föreligga av tjänster som biträdande rektor. Även *skolöverstyrelsen* anser att läroverkens inordnande under skolstyrelsen ävensom inrättande av studiekonsulenttjänst medför en administrativ avlastning i arbetsbördan för rektor, varigenom någon tjänst som biträdande rektor ej behövs. *Statskontoret* tillstyrker däremot delegationens förslag men ifrågasätter, om icke någon av de vid respektive läroverk tjänstgörande lärarna mot en däremot svarande nedsättning av undervisningsskyldigheten bör kunna åtaga sig de arbetsuppgifter, som skulle åvila biträdande rektor. Ämbetsverket är däremot icke berett att tillstyrka den föreslagna förstärkningen av läroverkens personalorganisation med särskilda studiekonsulenttjänster. *Statskontoret* förutsätter härvid, att permanent behov av dylika befattningshavare knappast kan föreligga under hela läsåret. Med hänsyn till att emellertid en viss förbättring av studievägledningen och studierådgivningen synes vara påkallad anser *statskontoret* det böra övervägas, om icke dylika uppgifter till en början bör anförtros åt en lärare vid respektive läroverk.

Sveriges förenade studentkårer anser, att det är i hög grad påkallat, att en särskild person ålägges de studierådgivande och kurativa uppgifterna. Med hänsyn till relevantalet vid de fackgymnasiala linjerna ifrågasätter organisationen, om inte tre konsulenttjänster bör inrättas.

Vad delegationen föreslagit beträffande behovet av *lärare* samt ordinariesättande av lektorat och adjunkturer har inte föranlett någon erinran från remissinstansernas sida. Det råder inte heller några delade meningar om att befintliga *undervisnings- och laborationslokaler* i den utsträckning det finnes vara lämpligt bör utnyttjas av vuxenläroverken.

Delegationens förslag att vuxenläroverken skall inordnas under *skolstyrelsen* på respektive orter har endast avstyrkts av två remissinstanser. *Sveriges industriförbund* hänvisar till att läroverken skall ha en riksmässig elevrekrytering och att de därför ej bör inordnas under de kommunala skolstyrelserna utan direkt under länsskolnämnderna. Av samma skäl yrkar *Högerns kvinnoförbund* på att läroverken förses med särskild lokalstyrelse.

Beträffande *merkantilprivatistexamen* kan framhållas, att delegationens förslag om att det för privatist skall vara möjligt att avlägga handelsgymnaseexamen ämnesvis har tillstyrkts av *överstyrelsen för yrkesutbildning*, *arbetsmarknadsstyrelsen*, *Tjänstemännens centralorganisation* och *Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund*.

Sveriges industriförbund erinrar om att examen från det 3-åriga handelsgymnasiet skall berättiga till inträde vid universitet och högskolor. Det synes därför förbundet icke rimligt att kraven skall sänkas för dem som avlägger merkantilprivatistexamen.

Delegationens förslag till utvidgad studiehjälp åt de studerande har tillstyrkts av samtliga remissinstanser, liksom även utformningen av detta studiesociala stöd.

Några remissinstanser har uttryckt tvekan inför det föreslagna stipendiets storlek. *Sveriges förenade studentkårer* vill sålunda framhålla, att stipendierna kan bli otillräckliga för studerande som är familjeförsörjare. *Svenska landsbyggdets ungdomsförbund* anser, att frågan om stipendiets storlek bör omprövas och *Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund* föreslår en höjning av maximumstipendiet till 3 000 kr.

Förslaget att studiehjälpsnämnden skall vara utdelande myndighet tillstyrks av bl. a. *statskontoret* och *studiehjälpsnämnden*. Nämnden framhåller, att därest vuxenläroverken ställes under skolstyrelse, skall styrelsen utbetala dessa stipendier liksom också stipendierna åt låntagare i likhet med vad författningenslignat sker med stipendier vid andra läroverk under kommunal skolstyrelse.

Förslaget att lån men väl ej stipendier till låntagare enligt § 86 studiehjälpsreglementet skall kunna utgå jämsides med särskilt stipendium tillstyrks av bl. a. *studiehjälpsnämnden* medan *Tjänstemännens centralorganisation* motsätter sig förslaget. Organisationen anför bl. a. att man genom studiebidrag stimulerar eleverna till en förkortad studietid och rationell studieteknik.

IV. Departementschefen

Utbyggnaden av vårt utbildningsväsen speglar, som vuxenutbildningsdelegationen framhåller, en starkt ökad efterfrågan på utbildning inom alla samhällsgrupper och på alla utbildningsstadier. Mot denna bakgrund är det naturligt att människor i de åldersgrupper, som varit mindre väl lottade i fråga om utbildningsmöjligheter än de som under de senaste åren befunnit sig i normal studieålder, får del av den allmänna utvecklingen på utbildningens område.

Från samhällets sida är det ett väsentligt intresse att kunna tillhandahålla ökade utbildningsmöjligheter för människor i vuxen ålder, då den stora efterfrågan på välutbildad arbetskraft inom flertalet yrkesområden kräver det tillskott till bristområdena, som kan erhållas på denna väg. Att de vuxnas studiekapacitet och studieintresse i ökad utsträckning tillvaratages får således anses svara mot ett väl ådagalagt behov. Detta har också vitsordats av samtliga remissinstanser.

Jag delar även den av såväl delegationen som flera remissinstanser framförda uppfattningen, enligt vilken förbättrade utbildningsmöjligheter för vuxna kan betraktas som ett viktigt komplement till ett fritt val av studieväg inom grundskolan.

De av vuxenutbildningsdelegationen behandlade reformbehoven på vuxenutbildningens område anknyter i huvudsak till redan etablerade verksamhetsformer och syftar till att utbygga, vidareutveckla och effektivisera en redan

befintlig utbildningsorganisation. Jag anser det angeläget, att detta sker utan dröjsmål. Några olägenheter för kommande ställningstaganden till den framtida gymnasieorganisationen räknar jag inte med att en sådan första utbyggnad kommer att medföra.

Delegationen anger vissa områden eller förhållanden, till vilka behovet av åtgärder i första hand hänför sig. Vad delegationen härvidlag anfört, kan jag i allt väsentligt biträda. Jag delar sålunda uppfattningen om behovet av fackgymnasiala utbildningsvägar för vuxna och anser det även vara viktigt, att utbildningsmöjligheter för vuxna såvitt möjligt sprides till alla delar av vårt land. Härvid kommer utbildningsförhållandena i Norrland främst i blickpunkten. Med ökat enskilt och samhälleligt intresse för vuxenutbildning följer också ett behov av åtgärder för vidgat ekonomiskt stöd till vuxna studerande. Det synes uppenbart, att åtgärder till främjande av vuxenutbildning måste inbegripa åtgärder också i sistnämnda avseende. Bland de områden, där ett reformbehov i viss bemärkelse kan sägas föreligga, är slutligen att nämna inställningen från arbetsgivarnas sida vis à vis anställda, som vid sidan av sitt arbete önskar studera vidare. Samtidigt som jag vill understryka vikten av en positiv inställning från arbetsgivarehåll, anser jag mig, mot bakgrund av de genomgående positiva reaktionerna på de nu framlagda förslagen, kunna uttala den förvissningen, att arbetsmarknadens parter i samförstånd skall lösa de praktiska problem som för deras del kan vara förbundna med förslagets genomförande.

Med utgångspunkt i vad delegationen konstaterat beträffande de omedelbara reformbehoven på vuxenutbildningens område framlägger delegationen förslag till åtgärder av i huvudsak tre slag, nämligen *utbyggnad av vuxenläroverksorganisationen, statligt stöd åt kvällsgymnasier* och *förbättrad studiehjälp åt vuxna studerande*. Härtill kommer ett förslag om viss ändring av formerna för privatistexamen för handelsgymnasiestuderande. Såsom framgår av det föregående avser jag inte att i detta sammanhang taga upp frågan om statligt stöd åt kvällsgymnasier till behandling.

Uppbyggnaden av ett utbildningssystem för vuxna ställer, i högre grad än då det gäller barn och ungdom, krav på anpassning till varierande levnadsförhållanden bland eleverna. Det är min uppfattning, att vuxenläroverket i Norrköping väl fyllt detta krav och på ett ändamålsenligt sätt kompletterat de andra utbildningsformer för vuxna — främst kvällsgymnasierna — som efter hand vuxit fram. Jag tillstyrker därför en utbyggnad av vuxenläroverksorganisationen. I anslutning till delegationens förslag, finner jag angeläget, *dels* att vuxenläroverket i Norrköping kompletteras med fackgymnasielinjer, vari jag inbegriper jämväl tekniska fackskolelinjer, *dels* att ett på motsvarande sätt uppbyggt vuxenläroverk förlägges till Norrland. Mot delegationens förslag i vad gäller den närmare utformningen av vuxenläroverken på gymnasiestadiet samt i vad gäller förläggningen av ett läroverk till Härnösand har jag inte funnit anledning till erinran. Jag tillstyrker, att det under en övergångstid skall finnas möjligheter till

realskolestudier vid vuxenläroverken. Det bör ankomma på skolöverstyrelsen att uppmärksamma det sedermera uppkommande spörsmålet om realskolans avveckling vid dessa läroverk och dess eventuella ersättning med studier, som ansluter sig till grundskolans högstadium. Likaledes bör skolöverstyrelsen i samråd med överstyrelsen för yrkesutbildning och i nära kontakt med de båda läroverkens ledning överväga i vad mån förutsättningar finnes för en senare utbyggnad av läroverken med nya gymnasie- eller fackskolelinjer. I enlighet med delegationens förslag förordar jag vidare, att det skall ankomma på de båda överstyrelserna att i samråd besluta rörande omfattningen av elevintagningen vid läroverken.

Anskaffandet av lärare och lokaler för utbildningen hör till de frågor, som kräver skyndsamma åtgärder, om de föreslagna utbyggnadsplanerna skall kunna genomföras. De yttranden, som avgivits av de båda ifrågavarande städerna, synes ge vid handen, att dessa frågor skall kunna lösas på ett tillfredsställande sätt. De tekniska linjernas behov av laboratorieresurser torde under läsåret 1962/63 bli ringa. Man kan därför räkna med visst tidsutrymme för detaljplanering och förberedelser i denna del.

Den centrala tillsynen över vuxenläroverken bör som föreslagits tills vidare utövas av de båda överstyrelserna gemensamt.

På lokalplanet bör vuxenläroverken sortera under skolstyrelsen. Jag räknar med att de båda städerna, i samma mån som för de allmänna läroverkens del, skall omhänderha den ekonomiska förvaltningen vid vuxenläroverken. Om vuxenläroverkens infogande i det poängsystem, enligt vilket skolväsendets omfattning i en kommun bedömes, bör Kungl. Maj:t äga besluta.

Prövningen av de intagnings sökandes studieförutsättningar bör omhänderhas av en intagningsnämnd för vardera läroverket. Ett nära samarbete bör komma till stånd mellan de båda intagningsnämnderna. Om dessas sammansättning torde det ankomma på Kungl. Maj:t att besluta.

Vid Härnösandsläroverket bör inrättas en ordinarie rektorstjänst i Bp 1, inplacerad i avlöningsgrupp enligt Kungl. Maj:ts bestämmande. Förslaget om inrättande av biträdande rektorstjänster vid vuxenläroverken anser jag mig inte böra tillstyrka; om så visar sig behövt för att rektor skall kunna få nödvändigt biträde i arbetet, särskilt vid uppbyggnaden och ledningen av fackgymnasie-linjerna, bör Kungl. Maj:t medgiva lektor vid läroverket erforderlig nedsättning av undervisningsskyldigheten. Däremot finner jag skäl tala för inrättandet av en studiekonsulenttjänst placerad i lönegrad Ae 21, knuten till vuxenläroverket i Norrköping. Under vuxenläroverkets i Härnösand uppbyggnad bör denne studiekonsulent lämna det bistånd som är möjligt även i vad gäller detta läroverk. Att nu, såsom skolöverstyrelsen föreslagit, inrätta en halvtidstjänst vid Härnösandsläroverket har jag inte funnit skäl förorda.

Vid de båda vuxenläroverken uppkommer vidare enligt delegationens beräkningar för budgetåret 1962/63 behov av två nya lektorstjänster och en ökning av timplärbekostnaderna. Mot dessa beräkningar har jag inte funnit anledning till

erinran. Inrättandet av en tjänst som vaktmästare och en tjänst som kanslibitråde vid läroverket i Norrköping samt en kanslibiträdestjänst vid läroverket i Härnösand tillstyrker jag. De föreslagna tjänsterna bör inrättas som extra-ordinarie.

Vid bifall till vad jag nu förordat erfordras vissa ändringar i personalförteckningen för de allmänna läroverken, vilka i sådant fall torde få vidtagas av Kungl. Maj:t.

Vad delegationen föreslagit beträffande ändrade former för avläggande av merkantil privatistexamen ansluter i huvudsak till vad som gäller för privatist-examina vid allmänbildande och tekniska gymnasier. Jag har ingen erinran här- emot. Kungl. Maj:t torde få meddela erforderliga föreskrifter i detta avseende.

Delegationens förslag om studiehjälp åt vuxenstuderande har, som framgått av den tidigare redogörelsen, tillstyrkts av samtliga remissinstanser. I de fall uttryck för tvekan förekommit har detta gällt tillräckligheten av det föreslagna ekonomiska stödet. För egen del finner jag en effektiv studiehjälp utgöra ett nödvändigt komplement till övriga åtgärder för vuxenutbildningens främjande. Jag tillstyrker även i denna del vuxenutbildningsdelegationens förslag. Studiehjälpen bör handhas av studiehjälpsnämnden.

De kostnader, som följer av vad jag här föreslagit, kan för budgetåret 1962/63 beräknas till sammanlagt ca 795 000 kr. Därav utgöres i runt tal 630 000 kr. av kostnader för de båda vuxenläroverken, för vilka kostnader medel redan preliminärt beräknats under allmänna läroverkens avlönings- och omkostnadsanslag. Återstående kostnad, 165 000 kr., avser stipendier. Denna kostnad, som bör bestridas ur anslaget Studiebidrag och stipendier, synes inte böra påverka beräkningen av detta anslag för budgetåret 1962/63. Beviljandet av studielån till vuxenstuderande ur allmänna studielånefonden torde inte heller öka i sådan omfattning, att det behöver inverka på anslagsberäkningen för budgetåret 1962/63.

Innevarande budgetår torde till förberedelser för genomförandet av här förordade åtgärder rörande en utbyggnad av vuxenutbildningen krävas ett belopp av ca 10 000 kr. för annonsering, informationsbroschyr och biträdeshjälp. Det torde, vid bifall till de föreslagna åtgärderna, få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om de överskridanden av anslagen till avlöningar och omkostnader vid de allmänna läroverken, som kan påkallas för att genomföra dessa förberedelse- åtgärder.

Under återopande av vad jag sålunda anfört och förordat hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

- a) godkänna av mig förordade riktlinjer för utbyggnad och organisation av läroverk för vuxna;
- b) godkänna de av mig föreslagna grunderna för studiehjälp åt vuxna studerande;

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de bestämmelser och vidtaga de åtgärder i övrigt, som föranledes av vad jag i det föregående förordat.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Jan-Mats Lindahl

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid.
I. Inledning	2
II. Utredningens synpunkter och förslag	3
1. Nuvarande utbildningsvägar för vuxna m.m.	3
2. Behovet av vidgad vuxenutbildning	6
3. Reformbehoven på vuxenutbildningens område	9
4. Läroverk för vuxna	13
5. Merkantil privatistexamen	19
6. Studiehjälp	20
7. Kostnader	21
III. Remissyttranden	22
IV. Departementschefen	29